

การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเมือง
ของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชัยภูมิ*
INTEGRATING BUDDHIST PRINCIPLES TO STRENGTHEN THE POLITICAL
LEADERSHIP OF ADMINISTRATORS OF SUB-DISTRICT ADMINISTRATIVE
ORGANIZATIONS IN CHAIYAPHUM PROVINCE

พระสิทธิรักษ์ จันทสาโร, สุมาลี บุญเรือง, อภิญญา ฉัตรช่อฟ้า

Phra Sittirak Juntasaro, Sumalee Boonrueng, Apinyar Chatchorfa

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: Soon1983pk@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาภาวะผู้นำทางการเมือง 2. วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำทางการเมือง และ 3. เสนอแนวทางการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชัยภูมิ การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีแบบผสมผสานวิธี ทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยการวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 18 ราย และสนทนากลุ่มจำนวน 9 ราย ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามกับประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ซึ่งมีสิทธิเลือกตั้งในองค์การบริหารส่วนตำบล 3 แห่ง (ขนาดใหญ่ กลาง และเล็ก) จากประชากรทั้งหมด 21,161 คน โดยคำนวณกลุ่มตัวอย่างด้วยสูตรของยามานะ ได้จำนวน 400 คน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนาและการถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

ผลการวิจัยพบว่า 1. ภาวะผู้นำทางการเมืองประกอบด้วยหลายมิติ ได้แก่ ความมุ่งมั่นเสียสละ การมีส่วนร่วมกับประชาชน ความชาญฉลาดทางการเมือง การบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม ความรู้ด้านการบริหารและนโยบาย ความกล้าหาญในการตัดสินใจ และการบริหารความขัดแย้ง 2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำ ได้แก่ สถาบันครอบครัว กลุ่มเพื่อน และสื่อมวลชน ซึ่งสามารถพยากรณ์ภาวะผู้นำได้ร้อยละ 12.9 และหลักพุทธธรรม โดยเฉพาะนิสสัยสัมปันโน (การมีมนุษยสัมพันธ์) มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำร้อยละ 22.0 3. การบูรณาการหลักพุทธธรรม

*Received April 17, 2025; Revised May 25, 2025; Accepted June 2, 2025

ควรมุ่งเน้นการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดี การรับฟังอย่างเข้าใจ การสื่อสารอย่างโปร่งใส และการสร้างความไว้วางใจ เพื่อส่งเสริมผู้นำที่มีจริยธรรมและได้รับการยอมรับอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การบูรณาการหลักพุทธธรรม; ภาวะผู้นำทางการเมือง; ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล

Abstract

Objectives of this research article were: 1. To examine political leadership, 2. To analyze the factors influencing political leadership, and 3. To propose an approach for integrating Buddhist principles to enhance the political leadership of administrators of Sub-district Administrative Organizations (SAOs) in Chaiyaphum Province, conducted by the mixed research methods. The qualitative research, data were collected through in-depth interviewing 18 key informants purposively selected and 9 participants in focus group discussions to validate the findings. The quantitative research, data were collected using questionnaires distributed to 400 eligible voters aged 18 and above from three SAOs (large, medium, and small) out of a population of 21,161, based on Yamane's formula. Data were analyzed using descriptive statistics and stepwise multiple regression analysis.

The findings indicated that: 1. Political leadership comprised various dimensions, including dedication and sacrifice, civic engagement, political intelligence, effective resource management, participatory governance, administrative and policy knowledge, decisiveness, and conflict resolution. 2. Influential factors on political leadership included family, peer groups, and mass media, collectively accounting for 12.9 percent of the variance at a statistically significant level. Buddhist principles, particularly Nissayasampanno (interpersonal harmony), had a greater influence, accounting for 22.0 percent of the variance. 3. To effectively integrate Buddhist principles in leadership development, emphasis should be placed on fostering meaningful interactions, empathetic listening, transparent communication, and building

public trust. These aspects contributed to cultivating ethical, competent, and socially respected leaders in a sustainable manner.

Keywords: Integration of Buddhist Principles; Political Leadership; Sub-District Administrative Executives

บทนำ

ภาวะผู้นำทางการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความสามารถในการบริหารจัดการองค์กรของผู้บริหาร ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ โดยเฉพาะในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางของการพัฒนา ผู้บริหารจึงมิใช่เพียงผู้ที่มีอำนาจตามตำแหน่ง แต่ต้องมีความสามารถในการใช้ภาวะผู้นำเพื่อสร้างความไว้วางใจ สื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูล และสร้างความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กร การมีภาวะผู้นำที่ดีจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมการบริหารราชการแผ่นดินอย่างมีประสิทธิภาพ (รังสรรค์ ประเสริฐศรี, 2544; รพีพร ธงทอง, 2561)

องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เป็นรูปแบบหนึ่งขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จัดตั้งขึ้นตามหลักการกระจายอำนาจ เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท้องถิ่นของตนเอง (ธัญวัฒน์ รัตนศักดิ์, 2555) พื้นที่ศึกษาในครั้งนี้อาจจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งมีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบสูงผสมกับพื้นที่ป่าไม้และภูเขา มีองค์การบริหารส่วนตำบลกระจายอยู่ทั่วทั้งจังหวัด การบริหารงานในพื้นที่ดังกล่าวต้องเผชิญกับปัญหาด้านโครงสร้างพื้นฐาน การเข้าถึงบริการภาครัฐ และความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในชนบท ซึ่งล้วนเป็นความท้าทายที่ต้องอาศัยภาวะผู้นำที่สามารถปรับตัวตามบริบท มีคุณธรรม และสร้างการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน (องค์การบริหารส่วนตำบลโอโล, 2564)

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยที่ศึกษาภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารในระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะการเชื่อมโยงกับหลักพุทธธรรมยังมีไม่มากนัก ทั้งที่สังคมไทยมีรากฐานทางวัฒนธรรมและจริยธรรมที่ผูกพันกับพระพุทธศาสนาอย่างแน่นแฟ้น งานวิจัยนี้จึงมีความสำคัญในการเติมเต็มช่องว่างทางวิชาการ ด้วยการนำหลักธรรมจากพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักทศพิธราชธรรม ซึ่งประกอบด้วย จักขุมา (การมีวิสัยทัศน์) วิชฺฐโร (ความสามารถในการจัดการ) และนิสสยสัมปันโน (การมีมนุษยสัมพันธ์) (อง.ต.ก. (ไทย) 20/500/217.) มาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์และเสนอแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำทาง

การเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชัยภูมิ โดยมุ่งหวังให้เกิดการบริหารที่มีจริยธรรม โปร่งใส และเป็นที่ยอมรับของประชาชนอย่างยั่งยืน (พระมหาอาคม อตถเมธี, 2564)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชัยภูมิ โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของการวิเคราะห์ปัญหาภาวะผู้นำในบริบทท้องถิ่น ความจำเป็นของพื้นที่ และศักยภาพของหลักธรรมในการยกระดับคุณภาพผู้นำท้องถิ่นไทย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชัยภูมิ
3. เพื่อนำเสนอการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชัยภูมิ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mix Method Research) ได้แก่ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้กำหนดเลือกแบบเจาะจง ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญทางวิชาการที่เกี่ยวข้องหรือมีประสบการณ์โดยตรงเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งหมด 18 รูปหรือคน ประกอบด้วย 1. กลุ่มนักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 2 รูป 2. กลุ่มนักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 2 รูปหรือคน 3. กลุ่มนักการเมืองท้องถิ่น จำนวน 4 คน 4. กลุ่มผู้ปฏิบัติงานในองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 5 คน 5. กลุ่มประชาชน จำนวน 5 คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จำนวน 9 รูปหรือคน

2.2 ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป และมีสิทธิเลือกตั้งใน 3 องค์การบริหารส่วนตำบล (ขนาดใหญ่ กลาง และเล็ก) จากประชากรทั้งหมด 21,161 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลโอล์, 2567)

2.3 กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยหาขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยการใช้สูตรการคำนวณของ Yamane (1973) กำหนดขอบเขตความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย

3.2 การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaires) ประกอบด้วย 1. ข้อมูลส่วนตัว 2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำทางการเมือง และ 3. การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเมือง และในแต่ละข้อเป็น ชนิดมาตรวัดแบบรวมคะแนน (Summated Rating Scale) ของเรนซิส ลิเคิร์ต หรือ เรียกว่า มาตรวัดแบบลิเคิร์ต (Likert Type) (Likert, 1967) แบ่งออกเป็น 5 ระดับ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยดำเนินการยื่นคำร้องขออนุญาตสัมภาษณ์ เมื่อได้รับอนุญาตแล้วจึงนัดหมายสัมภาษณ์ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือหลัก ใช้การนัดวัน เวลาสัมภาษณ์ บันทึกข้อมูลด้วยเครื่องบันทึกเสียงเพื่อความแม่นยำ ก่อนสรุปผลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4.2 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยดำเนินการขออนุญาตใช้สถานที่เก็บข้อมูลจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และส่งหนังสืออนุญาตไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจากนั้น ผู้วิจัยลงพื้นที่แจกและเก็บแบบสอบถามจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งในจำนวน ๓ อบต. ที่มีขนาดใหญ่ กลาง เล็กในจังหวัดชัยภูมิ จนครบตามจำนวนที่กำหนด หลังจากได้รับแบบสอบถามคืนครบ 100% ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลก่อนนำไปวิเคราะห์ด้วย โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ข้อมูล เชื่อมโยงให้มีความสอดคล้องตามกรอบแนวคิด ทฤษฎีหรือตอบปัญหา

5.2 การวิจัยเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

ผลการวิจัย

1. ภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชัยภูมิ ผลการศึกษาพบว่า 1. มีความต้องการที่จะเป็นผู้นำทางการเมือง ต้องมีการสร้างวัฒนธรรม ในองค์กรให้มีการทำงานร่วมกันอย่างสมานสามัคคี 2. มีความชาญฉลาดในทางการเมือง ผู้นำต้องใช้สติปัญญาในการตัดสินใจ วิเคราะห์เหตุและผลอย่างรอบคอบ 3. มีลักษณะเป็น ผู้นำ ต้องมีคุณธรรม วิสัยทัศน์ และความสามารถในการบริหารจัดการ 4. มีความรู้ ความสามารถ ต้องมีความรู้ความสามารถรอบด้าน พร้อมด้วยปัญญา ศีลธรรม 5. มีความ กล้าหาญ เด็ดขาดในการตัดสินใจ การดำเนินงานต้องอยู่บนพื้นฐานของหลักธรรมและมีความสามารถในการบริหารความขัดแย้งกล้าในการเผชิญแรงกดดัน

2. ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดชัยภูมิ

สมมติฐานที่ 1 กระบวนการกล่อมเกลາทางการเมือง ประกอบไปด้วย 1. สถาบันครอบครัว 2.กลุ่มเพื่อน 3. สถาบันศึกษาหรือโรงเรียน 4. สถาบันสื่อมวลชน 5. สถาบันทางการเมือง อย่างน้อย 1 ด้าน ส่งผลกระทบต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหาร ส่วนตำบลในจังหวัดชัยภูมิ ผลการศึกษาดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 กระบวนการกล่อมเกลาทางการเมือง ที่ส่งผลกระทบต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของ ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชัยภูมิ

การกล่อมเกลาทางการเมือง	B	Std.Error	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	2.684	.215		12.454*	.000
สถาบันครอบครัว (SumA)	.221	.055	.233	4.032	.000
กลุ่มเพื่อน (SumB)	.191	.050	.220	3.815	.000
สถาบันสื่อมวลชน (SumC)	-.114	.049	-.120	-2.337	.020

Multiple R = 368^C

จากตารางที่ 1 พบว่าปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชัยภูมิ ส่งผลอยู่ 3 ด้าน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 คือ สถาบันครอบครัว กลุ่มเพื่อน สถาบันสื่อมวลชน ซึ่งสามารถเขียนสมการได้ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ

$$\hat{Y} = 2.684 + .221\text{SumA} + .191\text{SumB} + -.114\text{SumC}$$

สมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน

$$Z_y = .233(\text{SumE}) + .220(\text{SumB}) + 120(\text{SumD})$$

สรุปได้ว่า การกล่อมเกลາทางการเมืองส่งผลกระทบต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชัยภูมิ แสดงว่าได้ร้อยละ 12.9 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า สถาบันครอบครัว ได้ร้อยละ 23.30 กลุ่มเพื่อน ได้ร้อยละ 22.00 และสถาบันสื่อมวลชน ได้ร้อยละ 12.00 ตามลำดับ

สมมติฐานที่ 2 หลักปาปนิกรรม ประกอบด้วย 1. จักขุมา การมีวิสัยทัศน์ 2. วิรุโร คือ การจัดการงานดี 3. นิสสยสัมปันโน การมีมนุษยสัมพันธ์ อย่างน้อย 1 ด้าน ส่งผลกระทบต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชัยภูมิ

ตารางที่ 2 หลักปาปนิกรรมที่ส่งผลกระทบต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชัยภูมิ

ตัวแปรหลักปาปนิกรรม 3	B	Std.Error	Standardized	t	Sig.
ค่าคงที่(Constant)	2.090	.160		13.031**	.000
นิสสยสัมปันโน การมีมนุษยสัมพันธ์ (SumCCC)	.422	.040	.471	10.666*	.000

Multiple R = .471^a

จากตารางที่ 2 พบว่า หลักปาปนิกรรมที่ส่งผลกระทบต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชัยภูมิ ส่งผลอยู่ 1 ด้าน คือ นิสสยสัมปันโน การมีมนุษยสัมพันธ์ ซึ่งสามารถเขียนสมการได้ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ

$$\hat{Y} = 2.090 + .422\text{SumCCC}$$

สมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน

$$Z_y = .471Z \text{ SumCCC}$$

สรุปได้ว่า หลักปาปนิกรธรรม ที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชัยภูมิ ได้ร้อยละ 22.00 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านนิสสยสัมปันโน การมีมนุษยสัมพันธ์ ได้ร้อยละ 47.10

3. การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชัยภูมิ พบว่า 1. จักขุมา การมีวิสัยทัศน์ การสร้างสังคมที่ยั่งยืนและความเป็นอยู่ที่ดีสำหรับประชาชนการสร้างระบบสวัสดิการที่เข้มแข็งมีความเป็นธรรม 2. วิจฺจโร การจัดการงาน ความเชี่ยวชาญในความรับผิดชอบต่อสังคมและการดำเนินการที่ยั่งยืน ความเชี่ยวชาญในการสื่อสารและการสร้างความเข้าใจความเชี่ยวชาญในการวางแผนและการจัดการ 3. นิสสยสัมปันโน การมีมนุษยสัมพันธ์ การเข้าสังคมและปฏิสัมพันธ์กับประชาชนการฟังและเข้าใจความต้องการของประชาชนการสื่อสารอย่างเปิดเผยและโปร่งใส

อภิปรายผลการวิจัย

1. ภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชัยภูมิพบว่า ภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชัยภูมิ โดยภาพรวมอยู่ในระดับอยู่ในระดับมาก 1. ด้านมีความต้องการที่จะเป็นผู้นำทางการเมือง มีความเห็นว่าการเมืองที่ดีทำให้การพัฒนาประเทศไปได้ดีด้วย ควรมีความเห็นว่าการเมืองที่ดี ต้องไม่ซื้อสิทธิขายเสียง ให้ประชาชนร่วมเสนอนโยบายก่อนการเลือกตั้ง 2. ด้านมีความชาญฉลาดในทางการเมือง มีการพูดจาสื่อสารกับสาธารณชนได้เป็นอย่างดี ผู้บริหารมีความรู้ความสามารถ เฉลียวฉลาด สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ผู้บริหารมีความกล้าคิด กล้าทำ กล้าตัดสินใจมีบุคลิกภาพที่ดี น่าเชื่อถือ 3. ด้านมีลักษณะเป็นผู้นำ มีความคิดกว้างไกลและทันสมัยต่อสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง กระตุ้นให้ผู้ใต้บังคับบัญชาแสดงความคิดเห็นในการพัฒนาการปฏิบัติงานในองค์กร ปฏิบัติต่อผู้ใต้บังคับบัญชาทุกคนอย่างเสมอภาคและยุติธรรม 4. ด้านมีความรู้ความสามารถ มีความรู้ความเข้าใจอย่างถ่องแท้เกี่ยวกับลักษณะงาน หลักการ จนสามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ มีความเชี่ยวชาญในสายอาชีพที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่และสามารถแก้ไขปัญหาที่ยุ่งยากซับซ้อน รวมทั้งให้คำปรึกษาแนะนำได้ มีความรู้ความเข้าใจในกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่งานที่ปฏิบัติอยู่ 5. มีความกล้าหาญ เด็ดขาดในการตัดสินใจ มีการตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูล ใช้ข้อมูลและการวิเคราะห์อย่างรอบคอบในการตัดสินใจ กล้ารับผิดชอบ ไม่หวั่นต่อความกดดันและพร้อมรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ มีความมั่นคงและ

แน่นอน ไม่ลังเลเมื่อเผชิญกับสถานการณ์ที่ซับซ้อน ไม่กลัวการเปลี่ยนแปลง พร้อมเผชิญกับความท้าทายและปรับตัวเมื่อต้องการ ผู้บริหารศึกษานโยบาย เป้าหมาย และเป็นแรงบันดาลใจให้ทีม แสดงให้ทีมเห็นถึงความมั่นใจและทิศทางที่ชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของสาลินี รักกัตัญญู (2564) เรื่อง การส่งเสริมบทบาทของนักการเมืองสตรีท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างการบริหารจัดการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคเหนือตอนบน พบว่าอุปสรรคของบทบาทนักการเมืองสตรีท้องถิ่นนั้น เกิดจากโลกทัศน์ของบางคนที่ยังมีทัศนคติโน้มเอียงในเรื่องมิติหญิงชายและความเท่าเทียมทางเพศ ซึ่งทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคม นอกจากนี้ ยังเกิดจากค่านิยม ประเพณี วัฒนธรรม บริบททางสังคมและเจตคติดั้งเดิมทำให้สตรี อยู่ในกรอบของการเลือกปฏิบัติทางการเมืองอย่างไม่เท่าเทียม และสอดคล้องกับงานวิจัยของพรเศรษฐี วุฒิปัญญาอิสกุล (2563) เรื่อง การบูรณาการหลักธรรมาธิปไตยเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า การบูรณาการหลักธรรมาธิปไตยส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองในจังหวัดนครราชสีมา นำสู่การปฏิบัติดังนี้ 1. ด้านอำนาจและอิทธิพล ผู้นำทางการเมืองรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างน้อมนำทศพิธราชธรรมมาใช้มีการจัดทำนโยบาย 2. ด้านพฤติกรรม ผู้นำทางการเมืองมุ่งสร้างผลงานทางการเมืองใช้กิจกรรมทางการเมืองสะท้อนความเป็นผู้นำทางการเมือง สร้างการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนา 3. ด้านคุณลักษณะ ภาพลักษณ์นักการเมืองต้องมีความกล้าตัดสินใจ มีจุดยืนของตนเอง กล้าเผชิญกับความจริง กล้าเปิดเผยความจริง ไม่เน้นประโยชน์ตนเองและพวกพ้อง 4. ด้านสถานการณ์ ผู้นำที่ดีจะต้องรู้จักตน รู้จักคน รู้จักงาน รู้จักการประนีประนอม มีความรับผิดชอบ และมีวิสัยทัศน์

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชัยภูมิ โดยเฉพาะในสามปัจจัย ได้แก่ สถาบันครอบครัว กลุ่มเพื่อน และสถาบันสื่อมวลชน ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า สถาบันครอบครัวทำหน้าที่ปลูกฝังค่านิยม ความรับผิดชอบ และความสนใจต่อส่วนรวมตั้งแต่ในวัยเยาว์ จึงเป็นรากฐานสำคัญที่ก่อให้เกิดภาวะผู้นำในระยะยาว ขณะที่กลุ่มเพื่อนมีบทบาทในการสร้างพื้นที่แลกเปลี่ยนความคิดเห็น กระตุ้นความสนใจทางการเมือง และส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะ อันนำไปสู่การฝึกฝนทักษะการสื่อสารและการตัดสินใจ ซึ่งล้วนเป็นองค์ประกอบของภาวะผู้นำ ส่วนสถาบันสื่อมวลชน แม้จะปรากฏผลในทางลบ แต่ก็ชี้ให้เห็นถึงบทบาทในการวิพากษ์ ตรวจสอบ และสะท้อนภาพลักษณ์ของผู้นำในสังคม หากการรับรู้จากสื่อมีลักษณะลบหรือไม่สร้างสรรค์ ก็อาจบั่นทอนความเชื่อมั่นในบทบาทของตนเองในฐานะผู้นำได้ อย่างไรก็ตาม

ก็ตาม หากใช้สื่ออย่างรู้เท่าทัน ก็สามารถเสริมสร้างภาวะผู้นำให้เข้มแข็งยิ่งขึ้นได้เช่นกัน พบว่า สัมประสิทธิ์การตัดสินใจที่ปรับแล้ว (Adjusted R Square) เท่ากับ .129 แสดงว่าการกล่อมเกลாதงการเมือง สามารถร่วมกันทำนายภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชัยภูมิ ได้ร้อยละ 12.9 สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณฐมน หมวกฉิม (2564) เรื่อง การตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในระบบประชาธิปไตย ที่มีผลต่อการ เลือกตั้งทั่วไปของไทย พบว่า ด้านสถาบันครอบครัวไม่ค่อยมีอิทธิ ผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชน ด้านสถาบันการศึกษา กลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนมาก รวมถึงอิทธิพลจากสื่อโซเชียลจะมีผลต่อความคิด ความเชื่อ อุดมการณ์ และค่านิยมของเยาวชน การรวมกลุ่มกันหรือร่วมแสดงความคิดเห็นจะผ่านทางโซเชียล

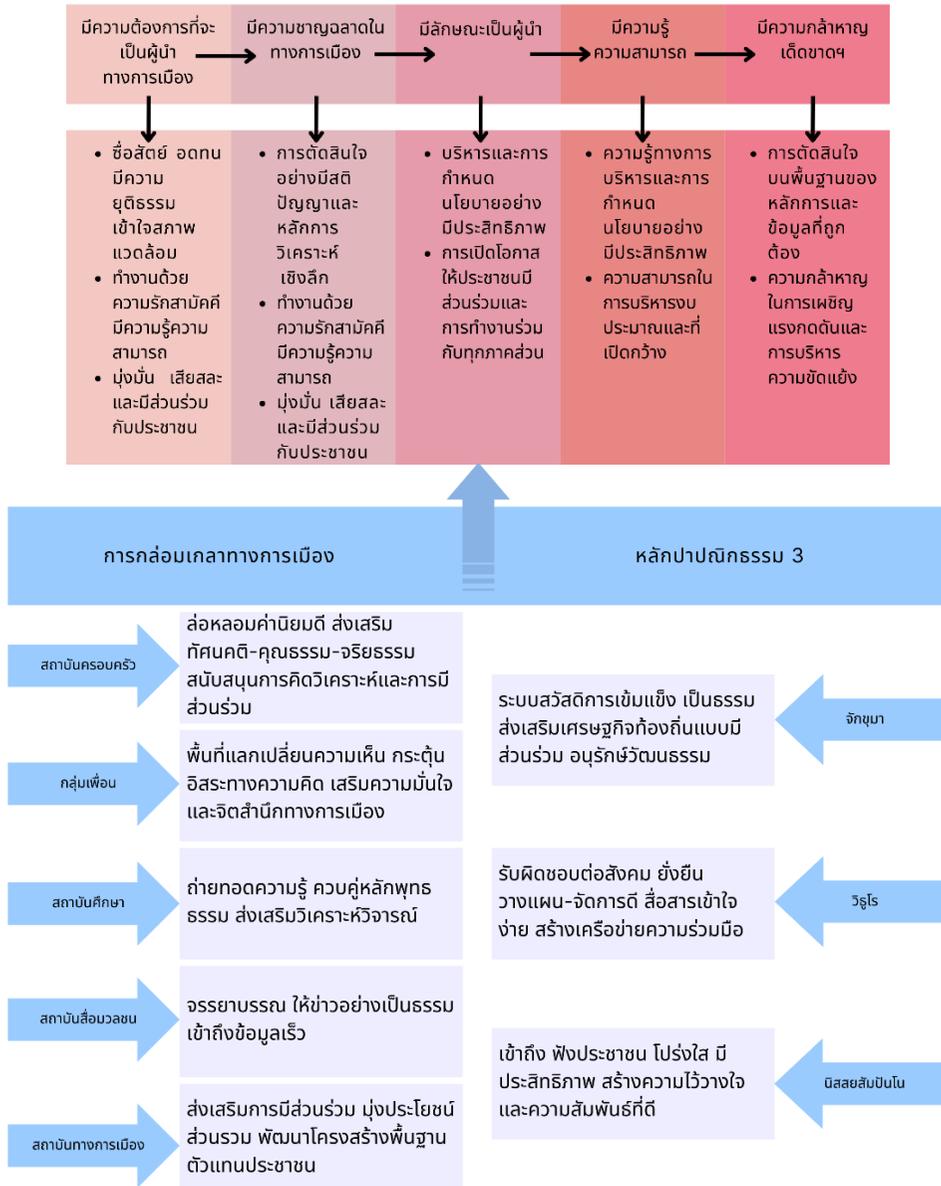
3. การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชัยภูมิ ประกอบด้วย นิสสัยสัมปโน การมีมนุษยสัมพันธ์ การเข้าสังคมและปฏิสัมพันธ์กับประชาชนการฟังและเข้าใจความต้องการของประชาชนการสื่อสารอย่างเปิดเผยและโปร่งใสการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพการสร้างควมไว้วางใจและความสัมพันธ์ที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาอคม อุตถเมธี (2565) เรื่อง ผู้นำตามหลักทศตปิปาณิกสูตรของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดเลย พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากเรียงลำดับค่าเฉลี่ย ดังนี้ คือ ด้านผู้มิมมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้ร่วมงาน และแนวทางการ พัฒนาภาวะผู้นำ คือ ผู้บริหารควร กำหนดทิศทางการศึกษาให้ชัดเจน ผู้บริหารควรมอบอำนาจให้แก่บุคลากรมีความสามารถตัดสินใจเองได้ และผู้บริหารควรรับฟังสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานของบุคลากรที่รับมอบหมาย และ

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้ที่จากการวิจัยครั้งนี้ เป็นผลลัพธ์ของการศึกษาทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ซึ่งได้สะท้อนให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างกระบวนการกล่อมเกลาทงการเมืองหลักธรรมทางพุทธศาสนา และภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารในระดับท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ โดยองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำนั้นมีได้แยกส่วนกันอย่างโดดเดี่ยว แต่กลับมีลักษณะเกี่ยวพันกันเป็นลำดับขั้น ตั้งแต่การปลูกฝังพื้นฐานทางสังคม ไปจนถึงการขัดเกลาคุณธรรมเชิงพุทธในบทบาทของผู้นำ ในกรณีนี้ ผู้วิจัยได้จัดทำแผนภาพองค์ความรู้จากการวิจัยเพื่อแสดงให้เห็นโครงสร้างและความสัมพันธ์ของปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อ

การพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชัยภูมิอย่างเป็นองค์รวม ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาวะผู้นำทางการเมือง

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 องค์กรความรู้ที่จากการวิจัย ผู้วิจัยได้สร้างแผนภาพที่แสดงองค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัยดังกล่าวข้างต้น ซึ่งสามารถขยายความเพิ่มเติมได้ดังนี้

1. การกล่อมเกลາทางการเมืองเป็นกระบวนการสำคัญที่หล่อหลอมภาวะผู้นำผ่านสถาบันทางสังคมต่าง ๆ โดยสถาบันครอบครัวปลูกฝังค่านิยม คุณธรรม และการมีส่วนร่วมในชุมชนตั้งแต่วัยเยาว์ กลุ่มเพื่อนส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสร้างความมั่นใจในการแสดงออก สถาบันการศึกษาพัฒนาทักษะและจิตสำนึกทางการเมืองควบคู่กับหลักคุณธรรม สถาบันสื่อมวลชนให้ข้อมูลข่าวสารและสะท้อนภาพทางการเมืองที่มีผลต่อการตัดสินใจของผู้นำ และสถาบันทางการเมืองเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมผ่านกระบวนการประชาธิปไตย ซึ่งล้วนเป็นรากฐานสำคัญของภาวะผู้นำทางการเมืองในระดับท้องถิ่น

2. หลักปาปณิกรรม 3 ประการ คือ จักขุมา วิตุโร และนิสสยสัมปันโน ล้วนเป็นคุณสมบัติสำคัญของผู้นำที่มีประสิทธิภาพในระดับท้องถิ่น โดย จักขุมา หมายถึง การมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล สามารถมองเห็นเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งด้านสวัสดิการ เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของชุมชน วิตุโร คือ ความสามารถในการจัดการงานอย่างรอบด้าน ทั้งการวางแผน การสื่อสาร การสร้างความเข้าใจ และการประสานความร่วมมือในชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ ส่วน นิสสยสัมปันโน คือ การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีทักษะในการเข้าสังคม รับฟังและเข้าใจประชาชน สื่อสารอย่างตรงไปตรงมา โปร่งใส และสร้างความไว้วางใจได้อย่างมั่นคง ทั้งสามประการนี้เมื่อบูรณาการเข้ากับบทบาทผู้นำทางการเมืองในระดับองค์การบริหารส่วนตำบล จะช่วยส่งเสริมภาวะผู้นำที่ทั้งมีคุณธรรม มีประสิทธิภาพ และเป็นที่ยอมรับของประชาชนอย่างยั่งยืน

3. การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชัยภูมิ สะท้อนผ่านการหลอมรวมคุณธรรมและสมรรถนะที่จำเป็นใน 5 ด้านหลัก ได้แก่ ด้านความมุ่งมั่นในการเป็นผู้นำ ซึ่งเน้นความซื่อสัตย์ อดทน ยุติธรรม และมีจิตอาสาเพื่อสาธารณะ ด้านความชาญฉลาดทางการเมืองมุ่งให้ผู้นำใช้ปัญญาและการวิเคราะห์อย่างรอบคอบในการตัดสินใจ โดยยึดหลักคุณธรรมและประสิทธิภาพในการจัดการทรัพยากร ด้านลักษณะความเป็นผู้นำ ซึ่งรวมถึงความสามารถในการบริหารนโยบายอย่างมีส่วนร่วมและการประสานงานกับภาคีทุกภาคส่วน ด้านความรู้ความสามารถ ที่ครอบคลุมทั้งการบริหารทั่วไป การกำหนดนโยบาย และการจัดการงบประมาณอย่างมีวิสัยทัศน์ และด้านความกล้าหาญเด็ดขาด ที่เน้นการตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูลจริง ความกล้ารับผิดชอบต่อผลลัพธ์ และความสามารถในการจัดการ

กับแรงกดดันและความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ ภาวะผู้นำที่ทันสมัยเมื่อได้รับการหล่อหลอมด้วยหลักพุทธธรรม จะนำไปสู่ผู้นำท้องถิ่นที่เปี่ยมด้วยคุณธรรม มีประสิทธิภาพ และเป็นที่ศรัทธาของประชาชนอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. องค์การบริหารส่วนตำบลควรกำหนดแนวทางพัฒนาศักยภาพผู้บริหารให้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านอย่างต่อเนื่อง โดยจัดให้มีหลักสูตรอบรมเชิงลึกที่เน้นการแก้ไขปัญหาที่ยุ่งยากซับซ้อน ตลอดจนเสริมทักษะในการให้คำปรึกษา
2. องค์การบริหารส่วนตำบลควรส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ผู้บริหารเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองกับพรรคการเมืองอย่างเป็นระบบและโปร่งใส โดยกำหนดแนวทางที่ชัดเจนในการมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ด้านนโยบายและการบริหาร
3. องค์การบริหารส่วนตำบลควรกำหนดนโยบายส่งเสริมและพัฒนาความเชี่ยวชาญของผู้บริหารทั้งในงานบริหารทั่วไปและในด้านเฉพาะทาง ผ่านการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้กับผู้เชี่ยวชาญ และการสนับสนุนให้ศึกษาดูงานในองค์กรที่มีแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ควรดำเนินโครงการพัฒนาศักยภาพผู้บริหารโดยจัดหลักสูตรอบรมเชิงลึกที่มุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อนผ่านกรณีศึกษาและการฝึกปฏิบัติจริง พร้อมทั้งจัดให้มีเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหาร
2. ควรจัดเวทีเสวนาและอบรมเชิงปฏิบัติการที่เปิดโอกาสให้ผู้บริหารเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองกับพรรคการเมืองอย่างเป็นระบบและโปร่งใส โดยกำหนดแนวทางการมีส่วนร่วมที่ชัดเจน เช่น การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ด้านนโยบาย การบริหาร และการพัฒนาภาวะผู้นำ
3. ควรจัดโครงการอบรมและพัฒนาศักยภาพผู้บริหารอย่างต่อเนื่อง โดยแบ่งเป็นหลักสูตรด้านบริหารทั่วไปและหลักสูตรเฉพาะทางที่สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ของแต่ละบุคคลนอกจากนี้ ควรส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้กับผู้เชี่ยวชาญผ่านเวทีเสวนา การให้คำปรึกษาเชิงลึก และการศึกษาดูงานในองค์กรต้นแบบ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรวิจัยเกี่ยวกับ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมกับนักการเมืองท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิให้ประชาชนร่วมเสนองบประมาณเพื่อพัฒนาท้องถิ่นยังมีน้อย ดังนั้นจึงควรศึกษากลไกการสร้างผู้นำท้องถิ่นต้นแบบ
2. ควรวิจัยเกี่ยวกับ การส่งเสริมวัฒนธรรมประชาธิปไตยท้องถิ่น ยังควรมีการส่งเสริมและอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยแก่ประชาชน จึงควรส่งเสริมให้มีการศึกษาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่น อบรมเฉพาะทางเพื่อนักการเมืองส่งต่อความเป็นประชาธิปไตยไปยังประชาชน
3. ควรวิจัยเกี่ยวกับ การเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะ ซึ่งผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลควรมีการจ้างชาวให้ประชาชนรับทราบเกี่ยวกับข่าวสารท้องถิ่นหลายช่องทาง โดยมีแนวทางการติดตาม ประเมินผลนักการเมืองท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

- ชลิตา ศรมณี และคณะ. (2556). *การสร้างสันนวัตกรรมการบริการสาธารณะโดยองค์การบริหารส่วนตำบล* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ณัฐมน หมวกฉิม. (2564). *การตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในระบอบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไปของไทย* (ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา รัฐศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ธันยวัฒน์ รัตนศักดิ์. (2555). *การบริหารราชการไทย*. เชียงใหม่: สำนักวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์.
- พรเศรษฐี วุฒิปัญญาอิสกุล. (2563). *การบูรณาการหลักธรรมาธิปไตยเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองในจังหวัดนครราชสีมา* (ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา รัฐศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาอาคม อุดมเมธี. (2564). การศึกษาภาวะผู้นำตามหลักทศตปิปปาณิกสูตรของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดเลย. *วารสารวิจัยศรีล้านช้าง*, 2(5), 1-11.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รพีพร ธงทอง. (2561). ภาวะผู้นำและแนวทางเชิงปฏิบัติสำหรับ ผู้บริหารส่วนท้องถิ่น ภายใต้บริบทแห่งการเปลี่ยนแปลง. *วารสารการพัฒนาท้องถิ่น*, 13(45), 113-114.

- รังสรรค์ ประเสริฐศรี. (2544). *ภาวะผู้นำ*. กรุงเทพฯ: ธนัชการพิมพ์.
- สาลินี รักกตัญญู. (2564). *การส่งเสริมบทบาทของนักการเมืองสตรีท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างการบริหารจัดการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคเหนือตอนบน (ดัชนีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์)*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- องค์การบริหารส่วนตำบลโอโธ. (2567). *จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิก อบต. และนายก อบต. สืบค้น 16 กันยายน 2567*, จาก <https://shorturl.asia/fY2sq>
- Likert, R. (1967). *The Method of Constructing and Attitude Scale*. New York: Wiley & Son.
- UN. (1960). *Development of Economic and Social Affair Community Development and Related Service*. New York: United Nations Republication.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. (3rd Ed). New York: Harper and Row Publications.